

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ОБСЄ У ФОРМУВАННІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ

Статус України як держави-учасниці ОБСЄ на сьогодні створює всі передумови для використання можливостей міжнародного співробітництва для більш ефективного розвитку країни, орієнтуючись на кращі міжнародні стандарти.

Україна стала учасницею ОБСЄ 30 січня 1992 року, а 1 червня 1999 року було засновано посаду Координатора проектів ОБСЄ в Україні, як нову форму співпраці між Україною і ОБСЄ [6].

З цього приводу Б. Парахонський і Г. Яворська зазначають: «сенса входження України до колективних структур безпеки на Європейському субконтиненті полягає в тому, щоб мати можливість грати роль активного учасника європейської безпеки та мати реальні безпекові гарантії» [9, с. 114.].

Україна бере участь у багатьох програмах ОБСЄ, спрямованих на розвиток політичного діалогу і співробітництва з основних напрямків забезпечення безпеки (військово-політичний, економічний, гуманітарний та ін.). Важливе місце в цьому процесі займає Спеціальна моніторингова місія (СММ) в Україні, яка помітно активізувала свою діяльність у вересні 2014 року, відповідно до Мінської угоди.

Україна активно співпрацює також з інститутами даної організації і, в першу чергу, з Верховним комісаром ОБСЄ у справах національних меншин, з Бюро демократичних інститутів і прав людини і з представником ОБСЄ з питань свободи ЗМІ. «Взаємодія з Верховним комісаром ОБСЄ у справах національних меншин здійснюється в контексті розробки законодавства України в сфері захисту прав раніше депортованих осіб та мовної політики, а також в питаннях національних меншин в двосторонніх відносинах України з іншими державами» [7].

Ще в ході Будапештського саміту НБСЄ 5 грудня 1994 року лідери Росії, США і Великобританії підписали Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Будапештський меморандум) [8].

Будапештський меморандум, підписаний в рамках НБСЄ, не був ратифікований його учасниками. Невизначеність гарантій ОБСЄ проявилася під час подій в Криму навесні 2014 року.

1 березня Рада Федерації ФЗ РФ прийняли постанову «Про використання військ Російської Федерації на території України». У той же день Верховна Рада звернулася до країн - гарантів цілісності країни, що підписали в 1994 році Будапештський меморандум, вимагаючи від них «практичними діями підтвердити закріплені в меморандумі зобов'язання» 26. Київ закликав Москву невідкладно провести двосторонні консультації, проте Росія відмовилася від претензій України, пославшись на нелегітимність її уряду.

5 березня в Парижі пройшла тристороння зустріч міністрів закордонних справ США, Великої Британії та України. Держсекретар США Дж. Керрі і глава українського зовнішньополітичного відомства А. Дешиця висловили бажання кваліфікувати дії Росії як порушення Будапештського меморандуму, проте міністр закордонних справ Великобританії У. Хейг не погодився з таким трактуванням, і відповідне рішення прийнято не було. Незважаючи на це, країни ЄС і США пішли на введення санкцій проти Росії. 21 березня на Україні почала діяти Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ [1, с.35].

Діяльність співробітників ОБСЄ охоплює всі регіони України, їх основне завдання визначена як неупереджене та об'єктивне спостереження за ситуацією в країні і просування діалогу між усіма учасниками конфлікту. У той же час спочатку ОБСЄ перебувала в стороні від процесу врегулювання ситуації на Донбасі.

6 червня 2014 року на святкуванні 70-річчя висадки союзників у Нормандії був заснований так званий нормандський формат переговорів: нерегулярно збирається форум представників Росії, Франції, Німеччини та України. 2 липня 2014 р Росія, Франція і Німеччина підписали Берлінський меморандум про

створення Контактної групи по Україні. У Москві вважали, що Париж і Берлін виступлять посередниками між Кремлем і Білим домом і запропонують взаємоприйнятний варіант вирішення «української кризи». Механізм залучення ОБСЄ в конфлікт був створений угодами «Мінськ-1». 5 вересня 2014 року на зустрічі в Мінську делегати підписали Протокол за підсумками консультацій Тристоронньої контактної групи щодо спільних кроків, спрямованих на імплементацію Мирного плану Президента України П. Порошенка і ініціатив Президента Росії В. Путіна (неофіційна назва - Мінський протокол) [2, с. 122].

З боку Росії його підписав повноважний посол РФ в Україні М. Зурабов, з боку України - колишній президент Л. Кучма, з боку ОБСЄ - швейцарський дипломат Х. Тальявіні. 19 вересня 2014 року представники ДНР і ЛНР підписали Меморандум про виконання положень Протоколу за підсумками консультацій Тристоронньої контактної групи (Мінський меморандум) [3, с. 78.].

Документ підтверджував встановлений Мінським протоколом режим припинення вогню, передбачав відведення важких озброєнь на 15 км від лінії фронту, а також вводив заборону на польоти бойової авіації і установку мінно-вибухових огорож. Гарантом угоди виступала ОБСЄ. 5 жовтня 2014 р моніторингова місія організації почала діяти на Донбасі. Співробітники ОБСЄ перший час намагалися підтримувати режим перемир'я, встановивши лінію розмежування між конфліктуючими сторонами. 13 листопада 2014 року представники Спільного центру з контролю і координації ОБСЄ погодили проект графіка виведення військ зі сходу України. Його реалізація намічалася в три етапи: припинення вогню (2 дні), висновок важких озброєнь (5 днів), роз'єднання сил по лінії стикування відповідно до Московським меморандумом (21 день). Сторони, однак, не виконали графік в зазначені терміни через що тривали бойових зіткнень. 9 грудня 2014 року в Мінську за посередництва ОБСЄ відбулася зустріч представників адміністрації П. Порошенка, ДНР і ЛНР. За її підсумками було досягнуто домовленості про припинення вогню. Відновлення військових дій 13 січня 2015 р привело до зриву угод «Мінськ-1». Однак 12 лютого 2015 р білоруській столиці відбулося засідання Контактної групи, за

підсумками якого було підписано два нових документа. Перший, Комплекс заходів по виконанню Мінських угод [4], підписали представник ОБСЄ Х. Тальявіні, экс-президент України Л. Кучма, посол Росії на Україні М. Зурабов, а також лідери ДНР і ЛНР - А. В. Захарченко і І. В. Плотницький відповідно. Документ доповнювала Декларація Президента Російської Федерації, Президента України, Президента Французької Республіки і Канцлера Федеративної Республіки Німеччина в підтримку Комплексу заходів з виконання Мінських угод, прийнятого 12 лютого 2015 року [5].

Ці документи підтвердили повноваження місії ОБСЄ по контролю за виведенням всіх іноземних збройних формувань, військової техніки з території України і проведенням виборів в окремих районах ДНР і ЛНР з дотриманням стандартів ОБСЄ і БДПЛ, а також за визначенням особливих статусів республік. Незважаючи на що тривали зіткнення, сторони почали відведення важких озброєнь відповідно до встановленого графіка. Спостереження за їх діями здійснювала ОБСЄ.

Отже, можна зробити висновок, що Україна й досі перебуває у пошуку свого місця і ролі у системі європейської безпеки. Для України питання стоїть дуже гостро – здійснити інтеграційний рух до європейських систем безпеки, з одного боку, або опинитися в позиції безпекового вакууму та міжнародного аутсайдера – з іншого. У першому випадку Україна може зберегти та зміцнити власну суб'єктність на міжнародній арені, у другому, знаходячись під тиском глобальної конкуренції і перебуваючи поза межами ефективної системи колективної безпеки, ризикує опинитися наодинці перед сучасними загрозами та викликами власній безпеці.

Список використаних джерел

1. Galbreath D.J. The Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE). New York: Routledge, 2007, с.35
2. Goldgeier J. Not whether but when: the US decision to enlarge NATO. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 1999, с. 122
3. Hodge C.C. Redefining European security. New York; London: Garland Publishing, 1999, с. 78.

4. Kerr J.G. The road to Helsinki: an analysis of European International relations leading to the Conference on Security and Cooperation in Europe. University of Virginia, 1977.

5. Larivé M.H.A. Debating European security and defense policy. Understanding the Complexity. Hampshire: Ashgate, 2014 с.56

6. Organization for Security and Co-operation in Europe | OSCE. URL: <http://www.osce.org/pc/29031?download=true>.

7. OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine. Organization for Security and Co-operation in Europe | OSCE. URL: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine>

8. ООН. Меморандум о гарантиях безопасности в связи с присоединением Украины к Договору о нераспространении ядерного оружия // Official Documents System of the United Nations. URL: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G94/652/94/PDF/G9465294.pdf>

9. Парахонський Б.О., Яворська Г.М. Роль ОБСЄ у формуванні європейського середовища безпеки // Стратегічні пріоритети. 2013. № 3 (28). с. 114.